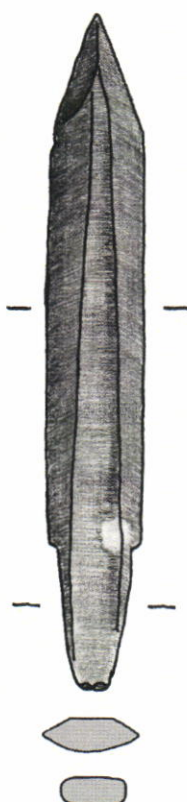

PM
Arkeologisk utredning inför husbygge

Brunsnýland 4:1
Arnäs socken
Ångermanland
Örnsköldviks kommun
Västernorrland

Arnäs Hembygdsförening
inv. nr. 659
Ångermanland
Arnäs socken
Raä 166
Brunsnýland

90x13x5 mm
7 gram
röd-brun slipad skiffer
med gulfläck

1990-09-03
David Loeffler

Maria Lindeberg & David Loeffler
Avdelning för kulturmiljö och samlingar
Murberget Länsmuseet Västernorrland
Rapport 2017:23

Murberget Läns museet Västernorrlands dnr: YLM 2017/96-55
Länsstyrelsen i Västernorrlands län dnr: 431-8809-16
Län: Västernorrland
Kommun: Örnsköldsvik
Landskap: Ångermanland
Socken: Arnäs
Fastighet: Brunsnyland 4:1
Raä nr: ---

PM - Arkeologisk utredning inför husbygge, Brunsnyland 4:1, Arnäs socken, Ångermanland, Örnsköldsviks kommun, Västernorrland

Maria Lindeberg och David Loeffler

Rapport från Murberget:2017:23

Framsidesbild: Pilspets av skiffer hittad ca 280 meter sydväst om utredningsplatsen i en åker på 55-60 m.ö.h. Skala 1:1.

Baksidesbild: Håleggad flintyxa hittad ca 700 meter sydöst om utredningsplatsen i en åker på 55-60 m.ö.h. Skala 1:1.

ISSN 2000-0111

© 2017 Murberget Läns museet Västernorrland, Härnösand.
Framsides- och baksidesbilder © David Loeffler

Sammanfattning

Inför byggande av ett nytt hus på fastigheten Brunsnyland 4:1 i Arnäs socken, Ångermanland beställde Länsstyrelsen i Västernorrland en särskild arkeologisk utredning steg 2. Det bedömdes att det kunde finnas fornlämning inom platsen för nybygget, eftersom det tidigare under 1900-talet vid olika tillfällen hittats flera stenföremål från neolitisk tid i närområdet. Vid undersökningstillfället framkom inga spår efter förhistorisk verksamhet på denna plats.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	i
Bakgrund	1
Syfte	1
Områdesbeskrivning	1
Tidigare antikvarisk verksamhet.....	4
Resultat	4
Referenser	5
Publikationer och rapporter	5
Äldre kartmaterial	5
Referenser - internet.....	5
Bilaga 1. Tekniska och administrativa uppgifter.....	6
Bilaga 2. Beskrivningar och planritningar	7
Bilaga 3. Fotoförteckning.	9
Bilaga 4. Foto.....	10

Bakgrund

Inför byggande av ett nytt hus på fastigheten Brunsnyland 4:1 i Arnäs socken, Ångermanland har Länsstyrelsen i Västernorrland beställt en särskild arkeologisk utredning steg 2 av Murberget Länsmuseum Västernorrland.

Figur 1. Undersökningsområdet (markerat med röd punkt och svart pil) ligger ca 9 kilometer nordöst om Örnsköldsvik i en mindre dalgång nordväst om Täftsjön. Skala 1:100 000. Underlag till kartan © Lantmäteriet diarienummer i2017/443.

Syfte

Syftet med den särskilda arkeologiska utredningen steg 2, var att med sökschakt klargöra om tidigare ej känd fornlämning berörs av planerad verksamhet.

Utredningsplatsen ligger under högsta kustlinjen som i denna del av Västernorrland låg mellan 240-260 meter över dagens vattennivå. Genom landhöjningen blev platsen, som idag ligger mellan 79-80 m.ö.h., tillgänglig för bosättning ca 4000 f.Kr. Vid den tiden var det en strand vid en forntida havsvik. Då flera förhistoriska föremål daterade till ca 4000-2000 f.Kr. tidigare hittats i dalgången samt i omedelbar närhet av undersökningsplatsen var det angeläget att avgöra om lämningar från denna tid fanns på plats samt, om så var fallet, i vilken omfattning.

Områdesbeskrivning

Utredningsplatsen är belägen dels på tomt- dels på odlingsmark ca 28 meter sydväst om en byväg (NV-SÖ) och ca 12 meter öster om fastighetens numera övergivna boningshus. Fastigheten samt utredningsplatsen ligger på norra sidan av en ca fyra kilometer lång och upptill en kilometer bred dalgång som löper i nordväst-sydöst riktning. Dalen ligger idag mellan ca 45-85 m.ö.h. I dalgången rinner Landsjöån/Nylandsån som har sin början i nordväst vid Landsjösjöns utlopp på 95 m.ö.h. och slutar i sydöst vid Täftsjön på 43 m.ö.h. Detta vattensystem löper vidare till Högbysjön, samt därefter via Bryngån till Ovansjösjön

och slutligen via Idbyån till havet vid Nordviken i Idbyfjärden. Vattensystemets totala längd från Landsjösjön till havet är ca 18 kilometer och från utredningsplatsen i Brunsnyland till havet är det ca 11 kilometer.

Jordarten längs dalgångens nordöstra sida består huvudsakligen av havssediment i form av mjäla och den sydvästra sidan av sand. Jordbruksmarken samt tillhörande bebyggelse är belägen uteslutande på den nordöstra sidans sluttningar. De sydvästra sluttningarna är skogbevuxna. Det historiska kartmaterialet visar att utbredningen vad gäller jordbruks- och skogsmark i dalgången är oförändrad sedan mitten av 1600-talet (LMS 1646, LMS 1804, LMM 1847, RAK 1961).

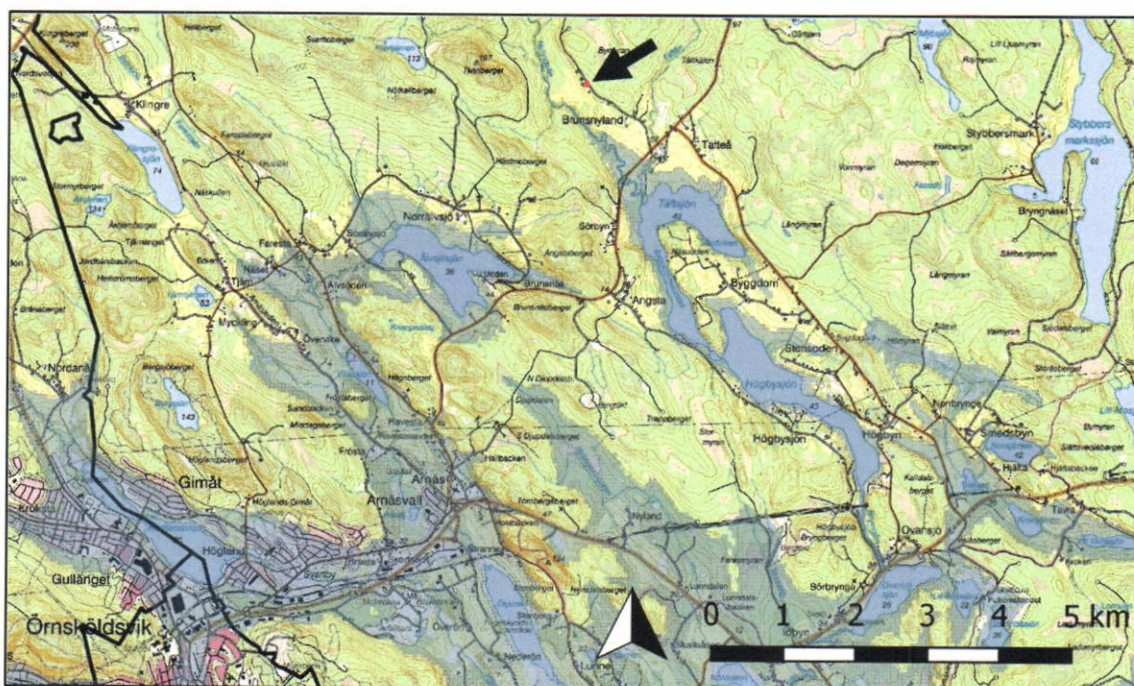
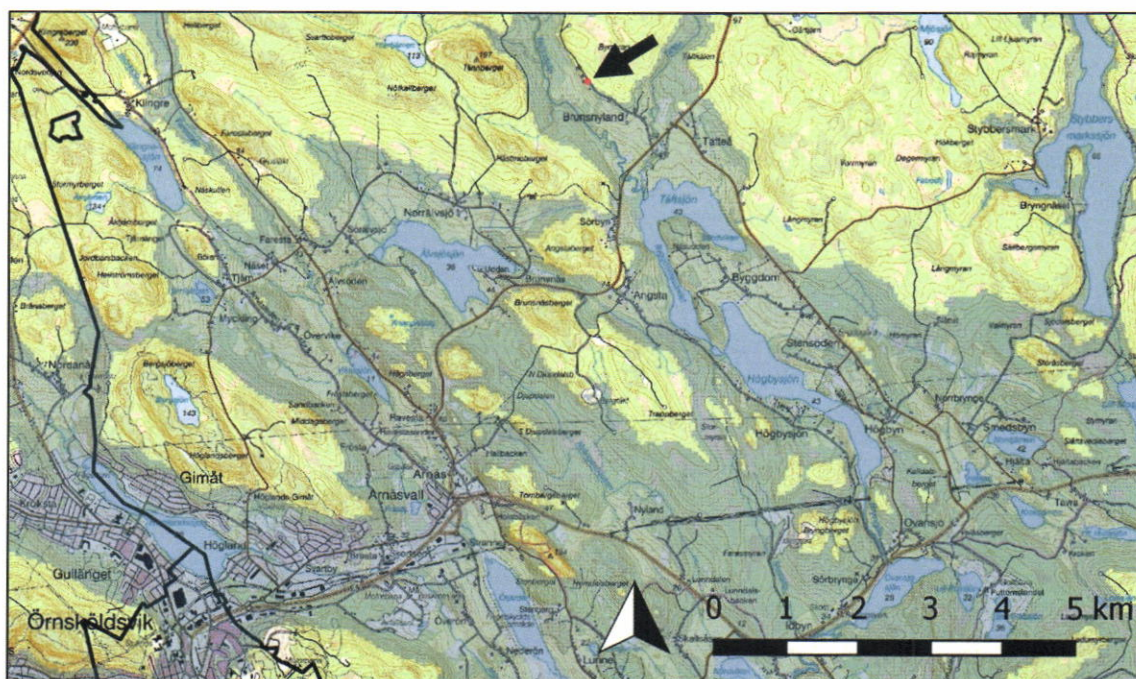
Tabell 1. Av Riksantikvarieämbete registrerade fyndplatser enligt FMIS som ligger inom en kilometer från utredningsområdet.

Arnäs 165	Fyndplats	Spets av röd skiffer
Arnäs 166	Fyndplats	Yxa av skiffer och spets av skiffer
Arnäs 167	Fyndplats	Spets av röd skiffer
Arnäs 168	Fyndplats	Avslag av röd skiffer
Arnäs 170	Fyndplats	Två förarbeten/skifferstycken
Arnäs 171	Fyndplats	Tjocknackig yxa av flinta
Arnäs 181	Fyndplats	Spets av flinta

Figur 2. Enligt FMIS har nio stenföremål fördelade på sju platser hittats vid olika tillfällen, nära eller kring utredningsplatsen. Alla kan troligen dateras till tiden ca 4000-2000 f.Kr. Fyndplatsen för samtliga fastställdes 1990 utifrån befintliga anteckningar i samband med Riksantikvarieämbetets revideringsinventering för den ekonomiska kartan. Fyndplatser och Raä inv. nr markerade med rödpunkt. Utredningsområdet markerat med röd punkt och svart pil. Skala 1:15 000.

Underlag till kartan: © Lantmäteriet diarienummer i2017/443.

Figur 3a och 3b. Utredningsområdet markerat med röd punkt och svart pil. Genom landhöjningen blev platsen tillgänglig för bosättning då havsnivån låg på ca 80 meter, vilket motsvarar ca 4000 f.Kr. (karta a).

Dalgången var en havsvik fram till ca 2000 f. Kr, då Täftsjön bildades (karta b och nivån på 50 m.ö.h.). De många lösfynd som hittats utefter detta vattensystem visar tydligt att området var bebott under neolitisk tid. Skala 1:100 000.

Underlag till kartorna: © Lantmäteriet diarienummer i2017/443.

Tidigare antikvarisk verksamhet

Arnäs socken har berörts av olika typer av arkeologiska och antikvariska inventeringar, undersökningar och forskningsprojekt sedan 1860-talet och fram tills nyligen (Baudou 1992; Jönsson 1992; Ramqvist 1998; Bylund 2007, Gustafsson & Spång 2007). Närområdet kring den undersöka platsen har berörts främst av olika föremålsinventeringar. Mellan 1920 och 1940-talet genomförde O.B. Santesson flera resor genom Ångermanland där han bl.a. registrerade och samlade in en mängd stenåldersföremål som påträffats främst av lokalbefolkning i samband med jordbruksarbete. Detta omfattande material bearbetades av Karin Tennander i en uppsats från 1972 där hon sammanställde 375 fynd från norra Ångermanland, inklusive de som hittats i närheten av utredningsområdet (Loeffler 2005:190, Bylund 2007:16). I samband med Riksantikvarieämbetets revideringsinventering för den ekonomiska kartan 1990, kunde man bestämma och/eller bekräfta fyndomständigheterna för de flesta av dessa fynd. Bylund (2007) har i en informativ uppsats bl.a. bearbetat fyndmaterialet som är hittat kring utredningsområdet i Brunsnyland, samt längs vattensystemet ner mot havet (se ovan). Inom detta begränsade område med omnejd har Bylund redovisat 105 stenföremål av olika slag, varav de flesta tillhör tiden ca 4000-2000 f.Kr. Med detta i åtanke kunde man förväntas hitta spår efter aktiviteter och/eller bosättning från denna tid vid undersökningsplatsen.

Resultat

Den undersöka ytan motsvarar arealen för det planerade nybygget, en utredningsyta på ca 99 kvadratmeter. Undersökningsytan torvades av med grävmaskin och matjorden grävdes skiktvis tills det underliggande och opåverkade jordlagret exponerades. Därefter öppnades två djupare schakt (1 och 2) i syfte att kontrollera om det kunde finnas äldre och genom erosion överlagrade kulturlager. Inget som helst tecken på förhistorisk verksamhet hittades. I gränsen mellan matjorden och det opåverkade jordlagret framkom rester efter en ränna eller mindre dike, som bedömdes vara recent. Se bilaga 2 för beskrivningar och planritningar.

Referenser

Publikationer och rapporter

Baudou, Evert. 1992. Arkeologisk forskning i Ångermanland nolaskogs. Hur ett forskningsområde utvecklas. *Arkeologi nolaskogs. Fornlämningar, fynd och forskning i norra Ångermanland*. Red. Leif Grundberg och Lena Edblom. Skrifter från Örnsköldsviks Museum nr. 3, sid. 10-25. Örnsköldsvik.

Bylund, Siv. 2007. *Täftsjön och Högbysjön var en skyddad havsvik under stenåldern. Ett område med många lösfynd*. Opublicerade C-uppsats i arkeologi, Institutionen för arkeologi och samiska studier, Umeå universitet.

Jönsson, Bosse. 1992. Fornminnesinventering inom Örnsköldsviks kommun. *Arkeologi nolaskogs. Fornlämningar, fynd och forskning i norra Ångermanland*. Red. Leif Grundberg och Lena Edblom. Skrifter från Örnsköldsviks Museum nr. 3, sid. 28-37. Örnsköldsvik.

Loeffler, David. 2005. *Contested Landscapes/Contested Heritage. History and heritage in Sweden and their archaeological implications concerning the interpretation of the Norrlandian past*. Archaeology and Environment 18, Department of Archaeology and Sáme Studies, University of Umeå.

Ramqvist, Per H. 1998. *Arnäsbacken: en gård från yngre järnålder och medeltid*. Umeå.

Gustafsson, Per & Spång, Lars Göran (red.). 2007. *Stenålderns stationer: arkeologi i Botniabanans spår*. Riksantikvarieämbete, Stockholm och Murberget Läns museet Västernorrland, Härnösand.

Äldre kartmaterial

RAK 1961. Rikets allmänna kartverk. Ekonomiska kartblad 19J 6a Brunsnýland. 1961. Skala 1:10 000.

LMM 1847. Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 22-ARN-295, Brunsnýland, Arnäs socken, Västernorrlands län, Lagaskifte, 1847.

LMS 1646. Lantmäteristyrelsens arkiv, akt X4-5:x1:9, Brunsnýland nr. 1-3, Arnäs socken, Västernorrlands län, Geometrisk avmätning, 1646.

LMS 1804. Lantmäteristyrelsens arkiv, akt X4-5:2, Brunsnýland nr. 1-3, Arnäs socken, Västernorrlands län, Storskifte på utslåtter, 1804.

Referenser - internet

FMIS Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem. www.fmis.raa.se

RIKMV Riksintresseområden för kulturmiljövården. www.gis.lst.se

LMV Lantmateriets historiska karttjänst. www.lantmateriet.se. 2012-06-28.

Bilaga 1. Tekniska och administrativa uppgifter

Murberget Läns museet Västernorrlands dnr: YLM 2017/96-55

Länsstyreslen i Västernorrland län dnr: 431-8809-16

Län: Västernorrland

Landskap: Ångermanland

Kommun: Örnsköldsvik

Socken: Arnäs

Fastighet: Brunsnyland 4:1

Utredningsytans mittpunkt: N 7032231 E 691774

Utredningsyta: ca 99 m²

RAÄ nr: ingen Raä nr.

Ekonomiska kartblad: 19J 6a Brunsnyland

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM, RH00

Höjd över havet: 79-80 meter

Uppdragsgivare: Länsstyreslen i Västernorrland

Fältarbetstid: 2017-05-09

Fältpersonal: Maria Lindeberg och David Loeffler

Rapportsammanställning: Maria Lindeberg och David Loeffler

Kartering: programvara Quantum GIS, www.qgis.org

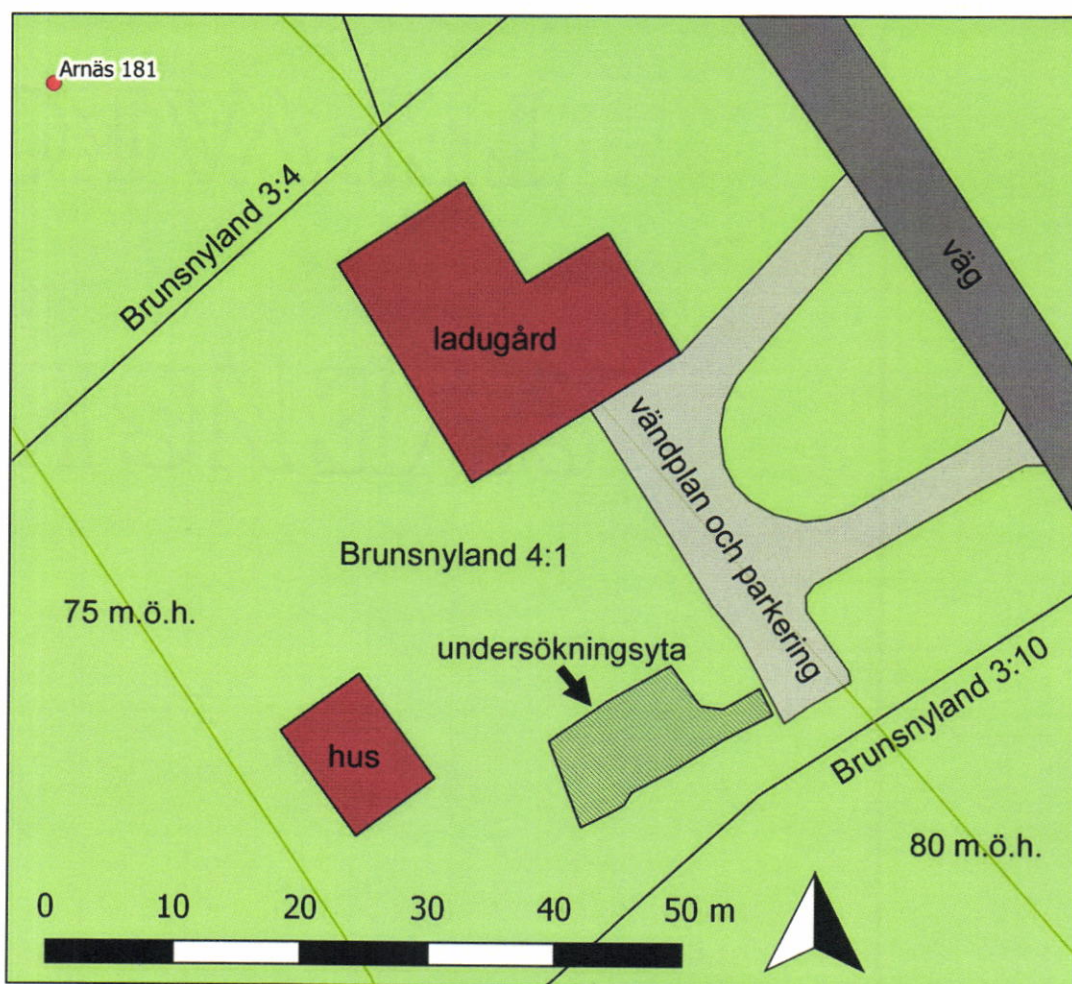
Dokumentationsmaterialet förvaras på Murberget Läns museet Västernorrland.

Inga fynd har tillvaratagits eller sparats.

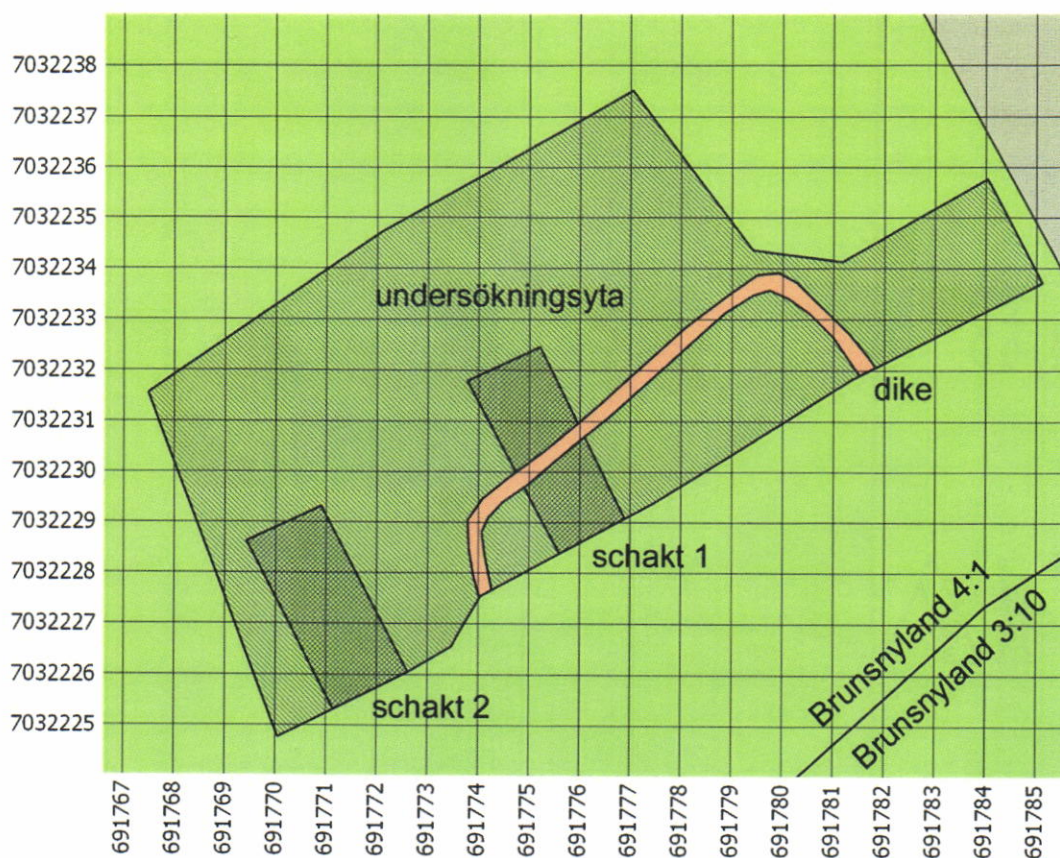
Bilaga 2. Beskrivningar och planritningar

Undersökningsytan på ca 99 m² bestod av svag SV-sluttande tomt- och f.d. åkermark. Det överliggande matjordlagret var 30-40 cm tjockt. Därunder i norra delen av undersökningsytan framkom ett opåverkat jordlager bestående av grå lera och i södra delen ett opåverkat lager av röd-brun, moig lera tillsammans med enstaka sten.

För att säkerställa att ett eventuell förhistoriskt material inte var överlagrat genom erosion upptogs två djupschakt, det ena i undersökningsområdets mitt och det andra nära undersökningsområdets sydravästra sida. Båda var ca 6 m² stort och 0,8-1 m djupt. Under matjordslagret framkom ett grått lerigt lager i schakt 1 och ett röd-brunt lerigt/ moigt lager i schakt 2, båda mellan 0,3-0,5 m tjockt. Därunder framkom ett 0,2-0,3 m tjockt lager grå-brun-röd färgad lera med kraftig järnutfällning och under detta ett lager med beige-grå lera. Rännan eller diket framträdde under matjordslagret och var 0,3-0,4 m bred och 0,2-0,3 m dj. I det omgivande grå leriga jordlagret i utredningsområdets norra del syntes den som en något mörkare omrörd grå färgning med inslag av brunt. I den omgivande röd-brun moiga leran i södra delen av utredningsområdet syntes rännan som en grå-brun-svart färgning. Rännans/dikets omfång är okänt då det forsätter mot sydöst utanför undersökningsområdet. Ingenting framkom som indikerar funktion eller ålder, intrycket var att diket är recent.

Figur 4. Undersökningsområdet ligger i sydöstra delen av fastigheten Brunsnyland 4:1. Arnäs 181 är en flintspets som hittades av Erik Österberg ca 1967. Skala 1:600.

Figur 5. Undersökningsytan och de två djupare sökschakten. En ränna eller dike hittades som fortsätter utanför undersökningsytan. Inga spår av förhistoriskt material hittades inom undersökningsytan. Rännan/diket bedöms vara sentida. Skala 1:150.

Bilaga 3. Fotoförteckning.

bild nr	motiv	riktning mot	fotograf	datum
001	Översikt av undersökningsområdet som ligger mellan stubben till vänster och de två markeringspinnarna till höger.	S	Maria Lindeberg	2017-05-09
002	Översikt av undersökningsområde som ligger bortanför (SV om) stubbarna mellan de fyra markeringspinnarna.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
003	Översikt av undersökningsområdet som ligger mellan de tre markeringspinnarna samt stubbarna.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
004	Elkabel till nybygge framdraget till undersökningsområdets S sida.	S	Maria Lindeberg	2017-05-09
005	Översikt av undersökningsområdets S halvan och begränsning markerade med två pinnar.	VNV	Maria Lindeberg	2017-05-09
006	Översikt av undersökningsområdets N halvan och begränsning markerade med två pinnar.	N	Maria Lindeberg	2017-05-09
007	Översikt av undersökningsområdets S halvan och begränsning markerade med två pinnar.	S	Maria Lindeberg	2017-05-09
008	Översikt av undersökningsområdets N halva och begränsning som markeras av stubben och elkabeln till väster.	S	Maria Lindeberg	2017-05-09
009	Färgning efter mindre ränna/dike syns tydligt i det omgivande grå lerbemängda moränen.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
010	Profil av ränna/dike.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
011	Färgning efter mindre ränna/dike syns tydligt i det omgivande grå lerbemängda moränen.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
012	Färgning efter mindre ränna/dike syns tydligt i det omgivande grå lerbemängda moränen.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
013	Profil av ränna/dike.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
014	Profil av ränna/dike.	V	Maria Lindeberg	2017-05-09
015	Översikt av undersökningsytan. I mitten syns djupschakt 1 och i bakgrunden vid grävmaskinen är djupschakt 2.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
016	Sökschakt 1.	SÖ	Maria Lindeberg	2017-05-09
017	Sökschakt 2.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
018	Sökschakt 2.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
019	Sökschakt 2.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
020	Sökschakt 2.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
021	Sökschakt 2 och David Loeffler.	NÖ	Maria Lindeberg	2017-05-09
022	Sökschakt 2 och Siv Bylund.	SÖ	Maria Lindeberg	2017-05-09
023	Sökschakt 2 samt Siv Bylund, David Loeffler och grävmaskinisten.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09
024	Sökschakt 2 samt Siv Bylund och David Loeffler.	SV	Maria Lindeberg	2017-05-09

Bilaga 4. Foto.

Bild 001

Bild 002

Bild 003

Bild 004

Bild 005

Bild 006

Bild 007

Bild 008

Bild 009

Bild 010

Bild 011

Bild 012

Bild 013

Bild 014

Bild 015

Bild 016

Bild 017

Bild 018

Bild 019

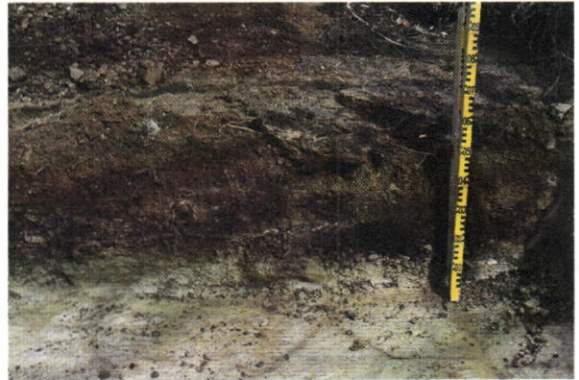

Bild 020

Bild 021

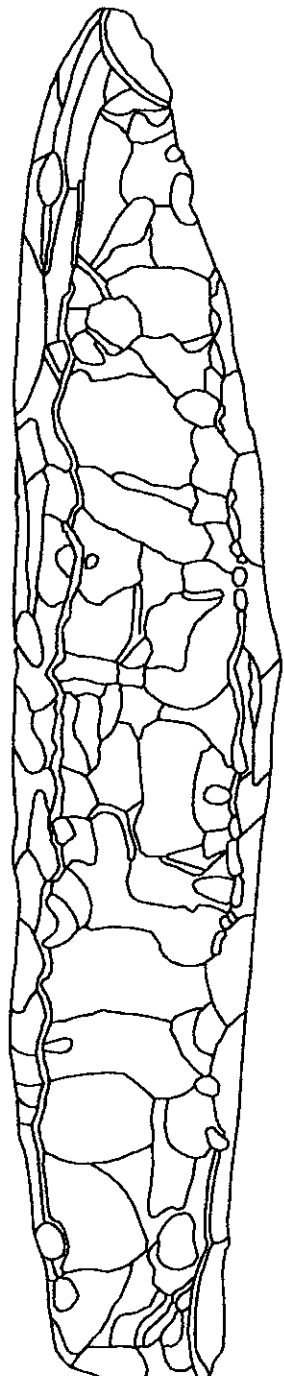
Bild 022

Bild 023

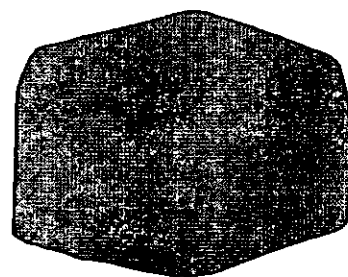
Bild 024

Arnas Hembygdsförening
inv. nr. 648-1148
Ångermanland
Arnas socken
Råd 171
Brunnsnyland 2:3

204x57x40 mm
mörkgrå flinta
tillformade genom slag

1990-08-03
David Loeffler

Murberget Läns museet Västernorrland
Rapportnummer 2017:23